

ضمان

ضمان در لغت به معنی بعهده گرفتن و در اصطلاح فقها بعهده گرفتن شخصی که خود مدیون نیست مالی را از جانب کسی بدیگری. **ضامن** باید **عاقل**، **بالغ**، رشید و آزاد باشد یا اگر بنده بود باذن مولی **ضمانت** کند. شرط نیست که وی طلبکار و بدهکار را به نام و نشان بشناسد بلکه کافی است که آن‌دو را از یکدیگر تمییز دهد و بایستی **عقد ضمانت** به **ایجاب** از طرف **ضامن** و **قبول** از سوی طلبکار انجام شود و باید **ضامن** از نظر مالی متمکن باشد یا اینکه طلبکار او را در عین فقر قبول داشته باشد. امیرالمؤمنین (علیه السلام) فرمود: «چیزی را که از عهده اداء آن برنیایی ضمانت مکن.»

فهرست مندرجات

۱ - **ضمان قهری**

۲ - **منبع**

ضمان قهری

ضمان قهری در چند مورد تحقق می‌یابد:

- ۱ - آنجا که یکی از **عقود شرعی**، چون **بیع** و **اجاره** و مانند آن بطور فاسد انجام گیرد، که به مقتضای قاعده فقهیه: «ما یضمن بصحیحه یضمن بفاسده و ما لایضمن بصحیحه لایضمن بفاسده» در صورتی که صحیح یک **معامله ضمان** آور باشد مانند **بیع** که هر یک از **بایع** و مشتری بایستی از عهده یکدیگر برآیند، فاسدش نیز **ضمان** دارد، نهایت در **بیع صحیح ثمن مسمی** به عهده مشتری است و در **بیع فاسد ثمن المثل**. و اگر چنانچه صحیح آن **معامله ضمان** آور نباشد مانند **هیبه**، فاسدش نیز **ضمان** ندارد.
- ۲ - در مورد غصب، اگر چنانچه کسی عدواناً بر مال دیگری دست نهاد و آن را به تصرف خویش درآورد، در صورت تلف یا عدم امکان برگرداندن آن به صاحبش، **ضامن** مثل آن اگر مثلی باشد و **ضامن** بالاترین قیمت آن از تاریخ **غصب** تا تاریخ تلف با عدم امکان رد و به قولی قیمت **یوم التلف** می‌باشد اگر قیمی باشد، چنانکه **ضامن اجرت** عین مغضوبه نیز می‌باشد، خواه از آن بهره‌برداری کرده باشد یا نکرده باشد. همه این‌ها بمقتضای: «علی الید ما اخذت حتی تؤدی» است.
- ۳ - اگر کسی عمداً یا سهواً و غفلةً و حتی در حالت خواب، زبانی مالی یا جانی یا عضوی به کسی وارد کند، بمقتضای «من اتلف مال غیره فهو له ضامن» و ادله دیه، بر او است که از عهده تاوان آن برآید، با این تفاوت که در صورت عمد گناه کرده و در مورد **قتل** و **نقص عضو** ابتدا مدیون **فصلص** است و در صورت **غیر عمد** گناه نکرده و در مورد **قتل** و **نقص عضو دیه** و در مورد مال مثل یا قیمت تلف را باید بپردازد بشرط اینکه آن زین و تلف عرفاً مستند به وی باشد هر چند در خواب یا در دوران کودکی آن کار انجام گرفته باشد که کودک پس از **بلوغ** باید از عهده آن برآید.
- ۴ - اگر کسی در شب، دیگری را به خانه خویش دعوت نمود و سپس شبانه وی را از خانه بیرون کرد، اگر چنانچه وی را کشته یافتند، دعوت کننده **ضامن دیه** او می‌باشد. اگر زنی که بچه دیگری را شیر می‌دهد، خوابش ببرد و بر روی کودک بیفتد و کودک بمیرد، اگر چنانچه وی محض افتخار و مباحثت، بچه را شیر می‌داده است، از مال خود **ضامن دیه** آن می‌باشد و اگر به علت نیاز، وی را شیر می‌داده، **دیه طفل** بر **عاقله زن** است. اگر زن شیرده، بچه را به نزد پدر و مادر برگرداند ولی آنها گفتند: این بچه ما نیست، سخن زن پذیرفته است، مگر این که علم به کذب وی باشد، که در این صورت وی **ضامن دیه** است تا این که خود بچه یا بچه‌ای که محتمل باشد همان بچه حاضر سازد. معلم‌شنا اگر کودکی در حال تعلیم، در نزدش تلف شود وی **ضامن دیه** کودک است، بخلاف این که اگر شنا آموز بزرگسال باشد. اگر دیوار خانه اش که به سمت بیرون میل کرده بود و او بدین امر آگاه بود و می‌توانست آن را تعمیر کند و نکرد، بر روی کسی یا بر مالی افتاد و آن کس یا آن شیء تلف یا ناقص شد، وی **ضامن** خواهد بود. اگر آتش در ملک خویش بی‌فروزد و باد شدیدی هم نباشد که متعارفاً آتش بجای دیگر سرایت کند، اتفاقاً آتش به خانه یا مال و ملک دیگر سرایت نمود، وی **ضامن** خسارت نیست، ولی اگر در تندباد آتش افروخت آن چنان که خطر محسوس بود، **ضامن** خسارت دیگری می‌باشد. اگر در نگهداری حیوان خود (که مودنی می‌باشد) بی احتیاطی کند، بر حیوان شخص دیگری درآید و جنایتی بر آن وارد سازد، صاحب حیوان **ضامن** خواهد بود. **ولجب** است نگهداری و حفظ و ضبط نمودن شتر مست و سگ گزنده و مانند آن را، که اگر صاحب آنها به حال آنها آگاه باشد و در عین حال در نگهداری‌شان بی مبالاتی کند زبانی را که به کسی وارد کنند وی **ضامن** می‌باشد. **مباشراً ضامن** است نه سبب، مگر این که **مباشراً** جاهل بحال باشد، چنانکه کسی چاهی را در ملک خود حفر کند و شخص دیگری یکی را هل دهد و به چاه بیفتد، هل دهنده **ضامن** است نه چاه‌کننده، مگر اینکه در چاه بسته باشد و هل دهنده از وجود چاه بی‌اطلاع باشد. کسی که سوار بر مرکب است، **ضامن** جنایت مرکب است که بوسیله سر و دست‌های آن صورت می‌گیرد و همچنین کسی که افسار مرکب را می‌کشد، و اما آن که مرکب را می‌راند همه جنایت صادره از مرکب را حتی آنچه به پای آن واقع می‌شود نیز **ضامن** است و اگر صاحب مرکب حاضر باشد و حیوان خود را مواظبت کند، سوار **ضامن** نخواهد بود.

منبع

